

ИЗМЕНА УСТАВНОГ ОКВИРА

УВОД

Удружење судијских и тужилачких помоћника Србије је репрезентативна, добровољна, струковна, професионална, нестраначка, невладина и непрофитна организација, која се залаже за побољшање положаја судијских и тужилачких помоћника, као и јачање поверења грађана у правосудје Србије, кроз учествовање у доношењу и предлагању законских и подзаконских аката који регулишу њихов статус и материјално правни положај и која има утицаја на регулисање и спровођење избора на правосудне функције, а све ради побољшања ефикасности правосудног система Републике Србије и достизања међународних стандарда.

Основани смо 2012. године и до данас ова организација броји око 400 чланова, док је на територији Републике Србије укупно запослено око 1300 помоћника. Међу члановима нашег Удружења постоје и приправници у радном односу, као и приправници волонтери, за чије интересе се ова организација такође занима.

Посао судијских и тужилачких помоћника се у многоме не разликује од послова које обављају функционери у правосудју, а чињеница да многи помоћници тај посао бављају више од десет година, нас директно сврстава у категорију кандидата са највише права и очекивања да будемо изабрани.

Најтежи проблем са којим смо се сусрели јесте дискриминација судијских и тужилачких помоћника у односу на полазнике почетне обуке Правосудне академије. Уставни суд Србије на седници одржаној 6. фебруара 2014. године, којом је председавала Весна Илић Прелић, председница Уставног суда, **утврдио да одредбе члана 40. ст. 8, 9. и 11. Закона о Правосудној академији („Службени гласник РС“, број 104/09), које се односе на поступак избора судије прекршајног или основног суда, односно заменика основног јавног тужиоца, нису у сагласности са Уставом.**

Данас постоји другачији проблем. Ово пре свега јер је новим Правилником о критеријумима и мерилима за оцену стручности, оспособљености и достојности кандидата за судију који се први пут бира, који је ступио на снагу 02. децембра 2016. године, одређено да ће приликом првог избора чланом 3 став 3 мерило за оцену стручности и оспособљености кандидата за судију који се први пут представљати оцена остварена на испиту, док је чланом 10 истог Правилника прописано да се испит, на коме се оцењује стручност и оспособљеност кандидата за судију који се први пут бира, састоји од писаног теста – питања, а да са друге стране, кандидати који су завршили почетну обуку на Правосудној академији немају обавезу полагања теста, већ се њима узима као меродавна оцена са завршног теста на Правосудној академији, а што представља симулацију суђења.

Поново нам прети ситуација да будемо дискриминисани, имајући у виду одредбу члана 45-а став 3 Закона о судијама, као и одредбу члана 77 Закона о јавним тужилаштвима, у којима се децидирано наводи да свршени корисник почетне обуке на Правосудној академији као кандидат у поступку избора за судију или заменика јавног тужиоца, који се први пут бира на судијску и јавнотужилачку функцију није дужан да полаже испите које организује Високи савет судства и Државно веће тужилаца, већ се њему као мерило стручности и оспособљености узима завршна оцена на почетној обуци Правосудне академије. Правилником о критеријумима и мерилима за оцену стручности, оспособљености и достојности кандидата за судију који се први пут бира се, у делу који се односи на испит којим се проверава стручност и оспособљеност кандидата, у потпуности примењује само на кандидате за први избор који нису завршили почетну обуку на Правосудној академији. У конкретном случају то значи да су кандидати који нису завршили почетну обуку на Правосудној академији дужни да полагају Правилником прописани испит, што кандидати који су завршили почетну обуку на Правосудној академији нису дужни да учине, али им је Правилником остављена могућност да полагају наведени испит, по логици ствари уколико су незадовољни својом завршном оценом на почетној обуци Правосудне академије, а уколико се одлуче за полагање испита, као мерило стручност и оспособљености ће им се узети оцена добијена на испиту, уместо завршне оцене на почетној обуци Правосудне академије (члан 22 Правилника).

Са друге стране, поставља се питање статуса помоћника, с обзиром на то да је Министарство правде надлежно само за утврђивање систематизације, доношење кадровских планова (који иначе за 2017. годину нисмо пронашли), као и за накнаде за рад помоћника, јер је орган који је надлежан за исплату накнаде запослених државних службеника по Закону о државним службеницима. Високи савет судства одлучује по жалби на сва решења о оцењивању државних службеника у правосудном систему и евентуалном напредовању. Ипак, за велики број питања везаних за статус и положај помоћника постоји правни вакуум, који би могао да се реши изузимањем одлучивања о правима и обавезама помоћника из делокруга послова Министарства правде и стављањем „под капу” Високог савета судства и Државног већа тужилаца. Веома је важно напоменути и велики проблем незапошљавања приправника, односно истаћи чињеницу да од 2013. године радно место приправника у правосудним органима није прописано Правилницима о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у судовима и јавним тужилаштвима и Кадровским планом, те да их замењује све већи број волонтера, што је латентна опасност од гашења наше професије, јер што је мање приправника, то је мање сарадника, што је мање сарадника, то је мањи простор за одабир правосудних функционера између кандидата који заслужују да буду бирани.

Свакако сматрамо да Правосудна академија, за сада, није достигла пун капацитет организације, те ћемо настојати да овај наш став образложимо детаљно у наредном периоду уставних промена, као и да покушамо конструктивним предлозима да

унапредимо план и обуку Правосудне академије, кроз формирану Програмски савет, како би достигла и завредила да постане „једини пут ка уласку” у избор на судијску или јавнотужилачку функцију, посебно водећи рачуна о помоћницима који су право да буду бирани за судију и заменика јавног тужиоца, већ стекли по важећим законима.

ПРЕДЛОЗИ

1. Чл. 142 став 3 Устава изменити тако да гласи: „У суђењу учествују судије и судијски помоћници, на начин утврђен законом.“

Судијски помоћници поред тога што помажу судијама у раду, израђују нацрте одлука, анализирају судску праксу и обављају друге послове у складу са Законом о уређењу судова и Судским пословником, имају и овлашћења да у појединим поступцима пред судом и самостално предузимају радње, све с циљем ефикасности и растеређења судија, што је такође и један од стратешких циљева реформе правосуђа. С тим у вези, судијски помоћници на основу члана 90 Закона о ванпарничном поступку („Службени гласник РС“ бр. 25/82, 48/88 и „Службени гласник РС“ бр. 46/95, 18/05, 85/12, 45/13, 55/14, 6/15, 106/15 у поступку расправљања заоставштине могу самостално да узимају све изјаве воље и предлоге учесника, изузев изјаве о одрицању од наслеђа, затим на основу члана 12. ст.3 Закона о извршењу и обезбеђењу могу да предузимају судске радње у извршном поступку или поступку обезбеђења итд. Како је улога судијских помоћника веома значајна и због обима самосталих овлашћења требало би их имплементирати и у уставне одредбе. Слично решење је усвојено у Закону о јавном бележничтву где су статус и положај јавни бележника и помоћника јавних бележника обухваћени и регулисани истим Законом.

Оваквим решењем бисмо постигли више резултата, а најважнији је да ће се судијски, а и тужилачки помоћници наћи под ингеренцијом Високог савета судства и Државног већа тужилаца где и припадају.

Сложићете се да сва остала питања могу бити решена кроз Законску регулативу, и то проширењем надлежности Високог савета судства и Државног већа тужилаца. Наиме, сматрамо да би требало да имају много веће ингеренције што се тиче Правосудне академије, пријемног испита за упис, одабира ментора, избора директора итд.

2. Чл. 144 став 1 Устава изменити тако да гласи: „Председника Врховног касационог суда, по прибављеном мишљењу опште седнице Врховног касационог суда бира Високи савет судства“.

Од фундаменталне важности јесте искључити политичка дела из поступка за избор председника суда највише инстанце. Тиме се обезбеђује пуна независност у вршењу судијске функције.

3. Чл. 146 став 2 Устава брисати.

Требало би искључити уставну могућност да се судије које се први пут бирају на судијску функцију бирају на пробни период. Овакав изузетак од начела самосталности судијске функције је и у претходном периоду наишао на потешкоће у примени, посебно јер је претходно требало да се вреднује рад судија на трогодишњем мандату, све због недоношења одговарајућег подзаконског акта. Међутим, поред евалуације рада, у сваком тренутку Високи савет судства има могућност контроле и надзора над радом судије које је први пут изабран и располаже механизмима као што су присутак за разрешење да искључи из рада оног судију који добро не врши свој посао. У том контексту преиспитивање одлуке о избору судије које се први пут бира нема никакав позитиван ефекат, нити важнији домашај.

4. Чл. 147 став 1 и став 2 Устава брисати, тако да постојећи став 3 постане став 1, уз имену тако да гласи: „Високи савет судства, у складу са законом, бира судије за обављање судијске функције.“

Чл. 147 став 4 Устава постаје став 2, из имену тако да гласи: „Високи савет судства одлучује и о избору судија у други или виши суд.“

Оно што је елаборирано у тачки 3 *mutatis mutandis* односи се и на тачку 4. Предлог имплицира проширење надлежности Високог савета судства у смислу да самостално одлучује како о избору судије за први избор, тако и о напредовању. Аргумент у прилог јесте и тај да је Високи савет судства орган састављен од судија професионалаца који су компетентни да изаберу кандидате и за први избор, а након спроведеног транспарентног и објективног поступка и да интервенисање од стране Народне скупштине у виду верификације досадашњег предлога Високог савета судства осим политичког нема другог ефекта.

5. Чл. 153 Устава

Везано за став 2 члана 153 Устава, који регулише да представници законодавне и извршне власти учествују као чланови у раду Високог савета судства. Требало би укинути чланство по функцији у овом органу за министра надлежног за правосуђе и председника надлежног одбора Народне скупштине, јер оно представља легалан вид уплива политичког утицаја у јавнотужилачку организацију, како приликом избора и престанка функције јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, тако и приликом одлучивања о њиховим правима и обавезама, напредовању, дисциплинској одговорности, вредновању рада и др.

У погледу става 3 члана 153 Устава, предлог је да се из састава Високог савета судства бришу сви они који не врше судијску функцију, укључујући ту и адвоката и професора

правног факултета, као угледне и истакнуте правнике са најмање 15 година искуства у струци.

Да би ефективно и у пуном саставу могао да врши послове из своје надлежности, Високи савет судства мора бити, као што је то речено састављен искључиво од лица која врше судијску функцију. Са претходним решењем је било доста проблема у пракси због начина избора представника професуре и адвокатуре. Иако је с једне стране могуће размести интенцију приликом увршћивања представника правног факултета, који би могао у сегменту надлежности Високог савета судства који се односи на нормативну делатност да да одређени допринос, сврха деловања представника адвоката у органу који треба да гарантује самосталност судијске функције и да одлучује о избору и престанку судијске функције је крајње нејасан и непотребан.

- 6. Изменити чл. 154 Устава,** тако да Високи савет судства самостално одлучује о свакој врсти избора на судијску функцију, као и о престанку судијске функције.
- 7. Чл. 158 ст. 2 Устава изменити тако да гласи: „Републичког јавног тужиоца бира Државно веће тужилаца“.**

Основна манифестација самосталности јавнотужилачке функције јесте начин избора носилаца јавнотужилачке функције, те би у складу са тим требало овластити искључиво Државно веће тужилаца да одлучује о избору сваког јавног тужиоца и заменика јавног тужиоца, али и шефа хијерархијски највишег јавног тужилаштва у Републици Србији – Републичког јавног тужиоца. У складу са тим, избор Републичког јавног тужиоца од стране Народне скупштине, а на предлог Владе и прибављено мишљење надлежног одбора Народне скупштине носи латентну опасност од константног политичког утицаја. Исто важи и за чл. 158 ст. 5, који такав поступак и исте чиниоце предвиђа приликом престанка функције Републичког јавног тужиоца. С тим у вези је и одредба **члана 160 ст. 1 и ст.2 Устава,** која уређује одговорност Републичког јавног тужиоца и јавних тужилаца и Народној скупштини, што би требало брисати.

- 8. У члану 159 став 2 и 5 изменити, тако да и јавног тужиоца и заменика јавног тужиоца бира искључиво Државно веће тужилаца, а став 6 брисати и у ставу 7 брисати „трајно обављање функције“.**

Разлози су детаљније описани у делу који се односи на први избор судија и надлежност Државног већа тужилаца (тачке 3 и 10).

- У члану 159 додати нови став, који гласи: „Тужилачки помоћници замењују јавног тужиоца и заменика јавног тужиоца, у складу са законом.“**

Будући да је од доношења Законика о кривичном поступку из 2013. године изричито омогућено тужилачким помоћницима да предузимају радње у скраћеном поступку, што је довело до делегације процесних овлашћења са јавног тужиоца и заменика јавног тужиоца

и на тужилачког помоћника, а све из разлога ефикасности и растерећивања посла носилаца јавнотужилачке функције, оправдано је увести и тужилачке помоћнике као уставну категорију, не као носиоце јавнотужилачке функције, него као важну категорију лица унутар јавног тужилаштва која врши послове кривичног гоњења у скраћеном кривичном поступку.

9. Изменити члан 164 Устава, који уређује положај, избор и састав Државног већа тужилаца, по истом принципу као у тачки 5, која се односи на Високи савет судства.

Дакле, измена уставног оквира мора да се креће у правцу искључивања представника законодавне и извршне власти из чланства и рада у Државном већу тужилаца. Требало би укинути чланство по функцији у овом органу за министра надлежног за правосуђе и председника надлежног одбора Народне скупштине, јер оно представља легалан вид уплива политичког утицаја у јавнотужилачку организацију, како приликом избора и престанка функције јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, тако и приликом одлучивања о њиховим правима и обавезама, напредовању, дисциплинској одговорности, вредновању рада и др.

10. Изменити чл. 165

Непримерени утицаји политике треба да буду искључени и давањем ширих овлашћења Државном већу тужилаца тако што ће бити овлашћено самостално да врши све послове из своје надлежности, да не буде само предлагач одлука, него и доносилац, као што нпр. бира заменике јавног тужиоца за трајно обављање функције заменика јавног тужиоца, тако да на основу устава, закона и подзаконских аката одлучује о кандидатима за први избор за заменика јавног тужиоца. Постојеће решење је неконзистентно, премда се заменик јавног тужиоца који се први пут бира на ту функцију на релативно кратак мандатни период бира теже (Државно веће тужилаца га само предлаже, а Народна скупштина га бира) од заменика јавног тужиоца који се бира за трајно обављање функције (бира га Државно веће тужилаца).